

Купе
Б-52

Одъезд Омурз

ФБР01БZMAMBAS
1939

Б 535.

Кирг
Б-52

БЕССМЕРТИЕ ӨСРӨС ӨМҮР

(П О Э М А)

На киргизском языке

(П О Э М А)

Киргизское Государственное Издательство
Фрунзе 1939 Казань

QBRQBZSTAN MAMLEKETTİK BASMASİ
FRUNZE 1939 QAZAN

Ленин-Сталин комсомолунин XX ылдыгына
К XX-летию Ленинско-Сталинского комсомола

П
№2770

2231

Библиотека Нургулукского филиала
Алматы 1951

ARNOO

Ecen qыьт, esen çы!,
Eldin volqon tilegi:
„Өмыр өспөс volso“ dep
„Çaş qарьvas volso“ dep
Dalaј çandar tiledi.

Çaşтық kezdin qartajьр,
Ketpegenin tilegen,
Qajran өмыр çалындај —
Өспөгенyn tilegen.
Өlym şymşyk өмырге
Çetpegenin tilegen.

Qural алып qoluna
Baатыр quuqan өмырды,
Cecen tilin sajratьр
Aqьн quuqan өмырды,
Çaşтық kezge çalbarьр
Çaqьр quuqan өмырды.

Suu çajpalvas basqanda
Çorqө daqь qartajьqan,
Eldi aldaqan quzajьndaј
Moldo daqь qartajьqan.

Qanyn sorqon çardynan,
Bajlar daqy qartajtan,
Baary çurtqa dan bolqon
Balban daqy qartajtan.

Ajlyq çerge talnadan
Tulpar daqy qartajtan,
Asman menen ajlanqan
Şumqar daqy qartajtan.

Kyn çyqqanca sajratan,
Kykyk daqy qartajtan,
Qacyrqanyn qajsaqan
Byrkyt daqy qartajtan.

Çaz çyqqanda gyldegön
Baqtar daqy qartajtan,
Capsa waje berbegön
Altar daqy qartajtan.

Kök çibektej körky bar
Tulan daqy qartajtan,
Uluu toodon ызqyrqan
Ular daqy qartajtan.

Өcrös qylyp ömyrdu
Kim çaratqan dyjnögö?
El qamy ucyn kyreşken
Er çaratqan dyjnögö...

Erkin turmuş körk ucyn
Qarmaşqandar qartajajyt,
Duşman menen talypqaj
Arbaşqandar qartajajyt.

Qul, kyndergö woştonduq
Çetkirgönder qartajajyt.

Qum talaaqja qyzyly gyl
Östyrgönder qartajajyt.

Byt dyjnögö erkindik
Çacqan kişi qartajajyt,
Çyrqaj ömyr eşiğün
Acqan kişi qartajajyt.

Bar ömyryn el ucyn
Armaqandar qartajajyt,
Asmëndatyp qyzyly tuu
Qarmaqandar qartajajyt.

Gyl östyrgen cöldergö,
Kyn tijgizgen elderge,
Nur çibergen könylgö,
Taalaş qurqan çerinde,
Lenin menen Stalin
Qartajajyt ömyrdö!...

Taştaq çerge çol salyp
Kexir bergen uşular,
Өcrös qylyp adamqja
Ömyr bergen uşular!..

Çadbratyp çaştyqtä
Gyldekkönder uşular,
Quurap qalqan daraqta
Byrdetkkönder uşular!..

Öläes bolup komsomol
Taalaş menen bir östyrdi,
Tajmanbastan alyşyp
Duşman menen kyreştyn!

Kyn nurunda çadbrap
Gyldep östy ölköbüz,

Өсрөс өмүр, чагтыгы
Күүгө қошуп certeviz.

Майданда суудай қызыл қан,
Аққанда чагтық туулду,
Қартақан заар қара тын,
Қаққанда чагтық туулду,
Таалайдын таңы қарғырап
Атқанда чагтық туулду.

Ақ шумқар қанат қаққандай
Ertelep өстүн komsomol,
Talaanyn қызыл gylyndej
Erkelep өстүн komsomol,
Tystyktyn tymen вақындай
Kökөлöp өстүн komsomol!

Balapan quştaj talpynp
Baqtıqqa қанат taradın,
Ardaqtar çazдын talıqraj
Taryxtın altın varadıyn...
Bolşevik taqqan mildettin
Bardıqına çaradın:

Dyjnede çықал өlkönyn
Seginde boldu komsomol,
Qoluda kajlo keteryp
Kemyrde boldu komsomol,
Traktor minip mejkinde
Eginde boldu komsomol.

Adırmaq toonu aylanp
Asmanda boldu komsomol,
Aıtynдын kenin talqalap
Qazqanda boldu komsomol,

Ajçылық qumduu cöl menen
Çarqanda boldu komsomol

Lenindin çarqan çolunyn
Saçqısyn boldu komsomol,
Өmyrdyn salqın gylynyn
Baqtısyn boldu komsomol,
Өcuygen өner bilimdin
Açqısyn boldu komsomol.

Asmandap erkin ojnoqon
Tujıundu çasar çықардын,
Ajçылық çolqo talvaqan
Dulduldu çasar çықардын,
Aj nurun sajrар таңсықан
Bulbuldu çasar çықардын.

Muzdardı vuzup vaqıntqan
Baatırdı çasar çықардын,
Adamdın keönyn eritken
Aqındı çasar çықардын,
Şaanılyy өlke çaştarın
Şat, kylky menen suqardın.

brıstın tuusu — Stalin
Savaqın aldın komsomol,
Çaltanvas çoodon Klimdin
Çaraqın aldın komsomol,
Çalından qajra tartpastan
Majdanqa vardın komsomol.

Alysta çatqan Amurqa
Şaarındı qurdun komsomol,
Asmanda, çerde, suuda da
Şaınды qurdun komsomol,
Şarqajp çatqan celderge
Çaınyn qurdun komsomol.

Gyldögen sonun çastyqyn
Bajraçy bolduñ komsomol,
Çajnaçjan erkin turmuştun
Ardaçy bolduñ komsomol.
Bastatqan çoosun ölköyn
Baıvanı bolduñ komsomol.

Çaqırsañ daıym dajarıvız
Bı menen çooço vararvız,
Qartaçjan qalıñ duşmandı
Qarqadaı qıñır savarvız.

Qıvanır keldi tolqundar
Quttuqtar urmat ajtarvız,
Çyrektyñ uşul ırların
Aldıñ tartuu tartarvız!

II

Asmandı tirep Ala-Too
Alsırap turqan ırdavaj,
Bulbulduñ yny uşulıvaj
Bulaçy turqan tujlavaj.

Çaltırap qar kymuştöj
Çaraşır nurqa çaqırtqan,
Kırpyıldır çatqan çazdaçy
Suular tuzdu çatınqan,
Qaraçaj,— qajın, arcalar
Aq qardan bermet taqtınqan.

Qar basqan toonun boorunda:
Qatarı ottop qoj çatat,
Adamın butun talırtqan
Ar çerde sıyr çol çatat.

Tunçurap betin qar basqan
Majdandıñ volqon tery uşul,

Azuuların arqajtır,
Attar ölgön çer uşul,
Mıruttarın servejtir,
Çaştar ölgön çer uşul.

Qar astınan arqajır
Attın söögy körynet,
Qatar-qatar tizgendej
Baştın söögy körynet.

Örtten qalqan kerege
Saçanaçy körynet,
Ölgön attın butunda
Taqalar körynet.

Tartır qoçqon kögendyn
Qazıqtar körynet,
Qacqan eldin taştıqan
Azyqtar körynet.
Qarçaydın icinde
Qarar tursa tys uşul,
Min toqtuz çyz on altı
Çıldan qalqan iz uşul.

Munu köryp çaqıvaj
Turalıvadı çaq Osmon,
Asmandaçy alqırdaı
Qajaldandı çaq Osmon:

„Erkin turmuş, kyn ycın
Elim soqqon şamaldaj,
Namıs bolso çyrekte
Bir tınvasmın kek alvaj“

Dep tištenip çaq Osmon
Betar kyndy qaradı,

Belcesinen muz bolup
Qarğa batqan tajaq.

Çarqarçajan altyn kyn
Çon coqudan aşarda,
Asman ottoj qызarыр
Aldaçajdan batarda.

Qawylandaj samьльр
Qara wogoon soçuldu,
Tyn tyşyurp asmanqaj
Sur buluttar soçuldu.

Alaj-dylej көуык qar
Çaar kirdi tumandaj,
Bir çarqьnan ac wogoon
Çan keçitet çьlandaj.

Şamal menen qoşulqan
Br uşuldu çьlaçadan,
Mojuw sunwaj wogoonqaj
Bul qajь çan ьrdaçan?

Açqalьqtan aşqadan
Byrkyt şaңşьр çatawь?
Alь ketip şamaldan,
Arьz, muңun aytawь?

Bul sozulqan byrkyttyn
Şaңşьр çьqqan yny emes,
Şamal menen qoşulup
Byrkyt şaңşьr kyn emes.

Bul sozulqan Osmondun
Şattuu ьь turwajьь,
Kөуыk qardaç çumşaqьь,
Tattuu ьь turwajьь.

Aj aalamqaj nur çacqan
Kundy maqtar ьrdadьь,
Çajdьn kynky çaraşьq
Tyrdy maqtar ьrdadьь.

Qьraan şumqar, qarçьşqaj
Quştu maqtar ьrdadьь,
Өzy syjgen çaş Sajra —
Qьzde maqtar ьrdadьь.

Qьş cildede toңwoçon
Keldy maqtar ьrdadьь,
Erk talaşqan er çyrek
Eldi maqtar ьrdadьь

Astь çarqan qorqunuc
Bir qьjçьrьq çьqqansьjt,
Qatuu şamal kyc menen —
Qara aşqanь çьqqansьjt.

Daçь çьşьр qьjçьrьq
„Çardamqaj“ dep çalbarat,
Biree turat asььр
Çardьn wogun ьrgmalар...

Qajrat menen çaş Osmon,
Qardь maltar çygyrdy
Taanьj qojdu alьstan
Өz qurbusu Kerimdi.

Alь ketip qajьqqan
Kerim tura çardaçьь,
Çan talaşьр çaş Kerim
Tyr ьrçajdь qarmadьь.

Aңqaj tyşken waj qojun
Qutqaram dep wardь ele,

Əzy qajra səda alvaj
Çar vorunda qaldı ele.

Qardı çirer, ter vəsər
Osmon çetir varqısa,
„Kelgin qurbum Kerim“ dep
Qoldon tartır alqısa:

Tođur qalqan ças ırqaj
Cart çulunur ketkeni,
Qoldon ilip keterde
Osmon mucur çetpedi.

Kəzdyn ucu çetpegen
Çardan ketti ças Kerim,
Kəcky volur ađıqlan
Qardan ketti ças Kerim.

Cocunqandan ças Osmon
Çođotqondođ aqıdı,
„Kerim, Kerim qajda“ dep
Ças qurbumun saqrıdı.

Qadimkidej Kerimden
Yn səqrədə çajdarı,
Qur tonu kəyındı
Səqr çatqan qardaqı.

Osmon dađı qəjqrıdı:
„Qurbum Kerim varıdın?“
Qara voroon qatuular
Qajdıluu kuy tartıdı...

III

Kyn vətər, çıdız səqqanda
Kındəjdən kər qoj kəyındı,

Qojcular kelet qajdıgır
Kəteryp əlgen Kerimdi.

Taldardan qəjər bir tosun
Tavət çasap əlşqan
„Armanda ketti şorduu“ — dep
Kəzünyn çasın ađıqlan.

Çutaşır qojlor qəyıldan
Əlygy todoj yjlyp
Aldınan torop Çamantaj
Qəjqrıgır səqrə kuyunur.

On eki mind decy ele
Beş minden azı qalırtı.
Baj ele Bađıq mal çanduu,
Başına qajdı səlırtı.

Alaqandaj vıtyın çoq,
Alıvrap tuurduq səgylyp
Çıdızdaj otu çıltıldap
Alda qajdan kəyınur
Turqan ele bir top yj,
Çandar əty qojcular
Çardının əl uşul dep,
Çandar əty qojcular
Altı qanat aq yjdyn
Eşigine kelişti
Çerge qojur əlykty,
İjilip salam verişti.
Qol sunsa qolun vərsədi
Bajdın kərken çigiti,
Kedəj da vəlso Çamantaj
Bađıştın vəqqan bir iti.
Qojcular ıza voluşur
Birin biri tikəşti,
„Məncə nege qor vəlduq,

2231

0470

Bul dyjnədə viz* dešti.
Baar̄n toqt̄op turuštu
Bašt̄ar̄n çerge sal̄şş̄p,
„Qandaj volor eken“ dep,
Qajş̄yluu tyrd̄e qal̄şş̄p.

Çamantaj ɵny qumsar̄p
Aciusun ç̄j̄d̄b̄ vetine,
Bir tikter çatqan ɵlykty,
Köz sald̄ qojdun cetine
Daaq̄ volup çynd̄ery,
Tartaj̄şş̄p al̄şş̄qan.
Çaradaj volq̄on qujr̄uq çoq
Cal̄ştar̄n vasraj̄ qal̄şş̄qan.
Ç̄yld̄z̄b̄ ɵcyp kɵzd̄ery
Icine kirip ketiptir,
Qav̄v̄n̄ȳl̄p ac qursaq,
Qar̄ç̄ȳq̄āç̄a çetiptir.
Avajlar çigit kɵrgɵnsod̄
Aciusun ç̄j̄d̄b̄ qurad̄b̄:
„Qalq̄an̄ qajda qojl̄ordun“ —
Q̄ard̄an̄ȳp surad̄b̄.
Qorquu vasqan yn menen,
Qojcular çoor qajtar̄d̄b̄:
— „Qar qal̄n, çuttan q̄n̄yld̄b̄“
Bilbedi bɵlɵk ajtar̄d̄b̄...

Çod̄ aq yjdyn icinen,
Baç̄ȳş̄ ç̄yq̄t̄b̄ varvaj̄p,
Qursaq̄n̄ s̄ylar̄ ɵnt̄ȳş̄p,
Qucaq çetkis dardaj̄p.
Qojculardan es ketti,
Byçyrest̄y çygynyp,
Qalt̄yrad̄b̄ qaj bir̄i,
Qara çandan tydylyp,
Unçuprastan vašt̄ar̄n,
Çerge sal̄ş̄p turuшту,

Baç̄ȳş̄ kɵrqoo vaç̄yld̄ap,
Bašt̄ajt̄ qo dep uruшту.

Baç̄ȳş̄ menen Çamantaj,
Ş̄v̄v̄v̄raş̄p ald̄b̄ da
Çamantaj kelip vaç̄yrd̄b̄
Qojculard̄n ald̄b̄na:
— ɵryş̄ toiq̄on çajdaç̄ȳ
Mal̄n surajt̄ silerden
Qoroq, qoroq qoj qajda,
Baar̄n surajt̄ silerden!
Qojcular volso yn sɵz çoq,
Çerge sal̄ş̄p vašt̄ar̄n,
Tumandap ojlop turuшту
Tɵgylytp̄ kɵzd̄yn çašt̄ar̄n.

Baj̄ menen Çamantaj
Kɵç̄eş̄e tyşyp kɵp sald̄b̄
„Qojl̄ordu çutta q̄n̄yld̄an
Qojcular tɵlɵjt̄“ dep sald̄b̄...
— Baj̄d̄n̄ mal̄ silerde,
Beresiner qojcular,
Berwejm̄ desen qorduqt̄u,
Kɵrɵsyn̄ɵr qojcular...
Erteñ bergin qaj bir̄in.
Bygyn cama kelbese
Baç̄ȳş̄ vaj veret çazand̄b̄
Baş̄ aman volup ɵlv̄s̄e.
„Eñ ajaç̄ȳ t̄m̄ɵn̄ɵtt̄y:
Beş̄ ç̄y dep vɵk̄em̄ ajtal̄yq,
Beresiner beş̄ ç̄yda,
Bir̄in qojv̄oj qajtar̄ȳp“.

Qaj̄d̄b̄ icinde kedejler,
Qanterdin çaj̄n̄ bile al̄vaj,
Tigiliş̄ip turdu ele,
Tiryylej̄ kɵrḡe kire al̄vaj

Şandanьr сыққан бир унге
Qojcular çarьrt qaradь.
Qarandь konyl çarq etip,
Qandajdьr qajьt taradь...

Boz şinelcen bir çigit
Aldьtа vasьr kelgeni:
— „Amanь dep, tuuqandar“
Ajtьr salam vergeni.
Bul kelgen taanьş Stepan,
Pasjolkadan çoqorqu.
Ali da esten сыда elek,
Ajtqan sozy bir çolqu:
— „Orus, Qьrtьz bir volvoj
Onvojvuzьto çardьlar,
Qarьtansa vajьta iştєr,
Qacan tojot qarдьnar?
Өkym syjлєr Baqtьş vaj,
Өler alqа vardьnar“.
Bul sozdy ajtqan Stepan,
Mьndan yc çьl ilgeri
Oşondon veri көгynөj,
Dajьnsьz volup ketti ele;
Pasjolkadan kelgender:
„Өlyp qalqan“ deşcy ele,
„Tuuqandarь көг qazьr,
Kөmyр salqan“ deşcy ele.
Biroq mьna Stepan,
Mançasь çoq sol qolun
Kөtөгyp vijik qьjqьgьr
Ajtть emine volqonun:
...Qacanqа cejin kedєjler,
Çyrөsyndөг qul volup,
Siler da adam balasь
blajьq emes bul çoruq
Eki çьl çyrdym qan kecip,
Germanda volqon uruştа,

(Boo tyşyp el qьgьlsa)
Bolovu сыdөp turuşqa,
Ajлана qan çьttanьr,
Ar kuny miд-san çan өlyp,
Ojlorcooq volo vaştadьm
Oşol kyndy men көгyp.
Uruştа qajьra çьrtadь
Bar pajdanь vaj көгyp...

Kedєjдин uulu çaş өlyp,
Qan çutup ene ьjladь
Qarьrtardь qarşatьr,
Qan icerler qьjnөdь.
Oq tijir oşol soquştа
Sol qolumdan ajьldьm,
Talьqraj iştєr çyrөmyn
Taalajь ycyn çardьnьn.
Baş volup Lenin çar salьr,
Dyjnөgө çarьq tijgizdi,
Padьşa menen vajlardь —
Cьqalvas көгө kirgizdi...
Oşentip arad өtkөn çьl,
Qanduu soquş toqtoldu.
Elge qajтьr көр soldat,
Pajdasьz өlym çoq boldu.
Qajtarda qanduu soquştan,
Komsomolqо kirgemin
Baqtьnьn toosu Lenindin
Barqьna çete bilgenmin.
Lenin menen Stalin,
Kyn volup tijdi көр elge
Qьzьl tuu vijik tigildi,
Kelecegi keң çerge,
Qьrtьzьtа oqşoş көр eldin,
Vardьqьna teң çerge,
Moskva boldu Borboru
Baqьttьn şamь kyjgen çer,

Balasəndaj; çarəndaj
Bardəq kedej syjgən çer,
Çumuşcu-dəjdan birigip
Ar tyrkyn sonun çajdə aldə
Dəjdanqə bəker çer tijip,
Gyidətmək een sajlardə...
Baqtəşən qoldon aldərdən,
Bajlar asker quraşər,
Uruş qəşər çatəşat,
Bijlikti qajra suraşər.
Alavəz, viroq vərək çəq,
Bardəq el qatuu kekengen
Ezyuny qajra kərmək çəq,
Er səşər çəştar ecenden:
Duşmandə quur çatəşat,
Astərtən çəjlor bəkingen.
Komanda vərən Stalin,
Lenindin çaqən çoldoşu,
Çalrə eldin al da Lenindej,
Qozqolbos altən ordosu"...
Syjlor volur Stepan
Syrdyy qarar turdu ele,
On qolun əjdə keteryp,
Batəşqə çyzyn vurdu ele:
Arrəq əjdə çarq etip,
Alda qajda kəryndy,
Qarattə vardəq turqandə
Əzynə tartər kəyldy.
Qavəlandaj qajratə
Qavaqə qarəş er eken.
Qaardansa duşmanqə,
Qara dajra sel eken,
Aqəş çandan bir vaşqə,
Ajtən sozy er eken,
Erdigi menen çoo çənir,
El usyn vytkən çer eken,
Qərdəş, orus dep vəlvəj,

Qəşmdə elge tən eken.
El degende vėjili,
Alaj, Syjdəj kən eken,
Oşentse da qojcular,
Ooz acər çəor vərədi,
Uqqanda çəluu səzdərdy
Cildede kəldəp terdedi...
Çaldəraşat kimgedir,
Saqtaj kər dep bir çandə:
„Saansə volur Baqtəşqə,
Sərdəjvaqan kim qaldə.
Qəşlər əlgən çuttəqə
Malə usyn vizge tyn saldə“.
Dep ojləşot icinen,
Nəgedir səz ajtəşrajt
Çe vəlvəso tarqəşər
Yjləryne qajtəşrajt...

Qartalqə səjər çol menen
Osmon keldi çygyurp
Əlygyn kəryp Kerimdin,
Əksər əjlar vugyurp:
„Əzymdəj vəlqən çəş qojcu
Kerimimden əjryldəm,
Bajdən malən vaqam dep
Əmyryndən əjryldən“.
— Canactaj vəlqən Baqtəş vaj
Qəjnalqan aldə vilvəjsin,
Qojcunun usur əlgəny
Səşməndaj daqə kərvəjsyn
Qojculardə keketip
„Qoj qana“ dep tergejsin
„Kelme kezək“ bir kyny —
Kərsətermyn sonundu
Qorduqqə sədar turbaastan
Tavarmən erkin çolumdu...
Bul səzdy ajtər kezənir

Qatuu vasır ketti ele,
Atasının cetteti,
Qara yjuno çetti ele,
Enesi tozur aldınan,
Qusaqtar alır ıjladı:
„Qasılajın qulunut,
Yjge kirip çılınqıjn,
Berejin desem naarım çoq,
Sojojun desem maıym çoq“.
Der enesi çalvırıp
Erkeletti Osmondu
Ulam-ulam qucaqtar
Betten örtü Osmondu.
Tovulqunın yjgen çoq
Kylge ajlaırıp örtü ele,
bı kijizge oronup
Osmon uqtar ketti ele:
Çıldıız sıqtır çajnaqtan
Kecti kerdü tıyındı
Çaşı şiber köjkölgön
Kekty kerdü tıyındı.
Atası Aqaj vaş volup,
Aqsaqaldar kirışti.
Ojotuşup Osmondu
Uşuzuştu bir işti:
Yjden sıqqın toqtoosuz,
Alıs ketkin vul çerden,
Eger mındaı qılbasad
Başıs erte turam dejt,
Yj vıleñdın vardıqın —
Birin qojvoj qırat dejt,
Arad menen öltıyıp
Anan kijin tınat dejt.
Qarılardın közuncö,
Atakesi vurqırap,
Ajtır vaarın völdü ele,
Enesi turdu sırtqırap;

„Körüp ketkin men“ dejt.
Muındarı zırqırap
Osmon sıqtı yjunoñ,
Ojlonup qarap tıñdan çoq
Ata-enenın ırına
Ancalıq köñıl vurqan çoq...

Kazqa sajsa köyındıq,
Tın tıñırdın qararıq,
Qar ajdar çamal urqıraq,
Bilved. qajda naradı,
Çavır köyıp Başırstan,
Çan avırıp qaradı.
Sajralardıñ yjynın,
Saj çaqırna oturdu,
Kökırdıy vıq volup,
Közün çaqqa tolturdu.
Qıvıladıñ qaraan çoq,
Qıjrap vaarıs çatısqan,
Qıştın kınky ujqunın,
Qıvırtaña vatısqan.
Oturat Osmon ojlonup,
Sıjleşer tındın tılı çoq.
Bıt ajlana mañıroo,
Şır etken şıvır unı çoq.
Yj artında şoloqtıp,
Kimdir ıjlar çatqansıjt,
Aıtısqan çardan avırap:
Azavına vatqansıjt...
Osmon vaarıp çalıña,
Taandı sıjgen Sajrasın.
— „Azarqa salır vaşımdı,
Arstanım Osmon qajdasın,
Alıs qısa qucaqtar,
Solronın Sajra çajnasın“
Qucaqtına Osmondun,
Bojun taştap çıverdi,

Booruna qəsbər Osmonu,
 Belinen vekem imerdi.
 Armanın ajtə Sajrasə,
 Kəzünün çaşın kəl qəsbər
 Atam menen enemdin.
 Kərvəgenün kər qəsbər.
 Qorqutur Baqəz qojurtur,
 Osmon menen bir çaqqə,
 „Çyrgənyndy taştə“ dejt.
 „Sajra çan dep səz“ ajtsə,
 „Kylgənyndy taştə“ dejt.
 „Urucsatsəz vul yjdən,
 Qarəz ərəəq vaspə“ dejt.
 Qantip kənəm qorduqqə,
 Qantip senden qalamın,
 Çyrgəymdə çəranın,
 Tərsə ajətar amalın.
 Əzud menen qoşulur,
 Qajda varsə qaramın“...
 (Biroq Osmon əzudə,
 Biləjt qajda vərəgən)
 Qara çandə vətəndə
 Qajdan oqat tavarən.
 Bar volətonu çəqəndə
 Lenindin uqqan qavarən.
 Komsomoləto etkəndə,
 Stepan ajtqan volucu,
 Oşondo şənə bir çolu,
 Syjleşur qajtqan volucu.
 Bile əlavə Osmon çəvəşlə —
 Ne qəladən ajlasən.
 Qajrat menen münü ajtə.
 Soorotur syjgən Sajrasən:
 „Çorəodoj vəsər ketyugə.
 Çol arəvətər şajəm çəq,
 Çalçaləm Səjra əzudy,
 Çetelej kətər çajəm çəq.

Suuda ojnoşon qunduzum
 Kəktə ojnoşon çəldəzəm,
 Qarçaltər qantip qor qəlam,
 Qalqəmdən sendej bir qəzən.
 Alarəm Sajram çəşəvə,
 Çəvəqsam çalqəz ələjün,
 Armanduu dyjnə uşundaj,
 Azavəm volso kərəjün,
 Qancaləq qajə tartsam də
 Kənyldən çəqraj çyrgəy.
 Çan sergiter çəragəm,
 Çəldəzəm Sajra bir əzud...“

...„Çivəktej çəsəd civalər,
 Aldəmdən çəqsəd vuralər —
 Artəqəm Sajra eken dep,
 Qurdaşə tursam qubənər,
 Baləydar colpon vatarda,
 Təndəqə soqqon çəl menen
 Çaləndər kuzur çəqəndə,
 Çan birgə Sajra men kelem.
 Əzəncə əçərər,
 Aləsqə Sajra vərəjən.
 Altənym səqə qol vərəgəm,
 Antəmdən qantip tanajən“.

Kedejdin dosu çəş çyrek
 Stepanə tavarən!
 Ajdaj suluu əq Sajra,
 Çalçəydar qarajt çəvəşlər:
 ... „Çarooker seni kərvəşəm,
 Qusa volom səqənlər.
 Çajsbə çərgə tüştənsən.
 Çəzəqqə vəşən qojvoj çyq,
 Qurqurud Sajra şorduunu
 Qajda çyrsən ojloj çyq,
 Sensiz maqə kyn vətəpəs,

Kyn watsa da tən atpas,
Sadaqa özün kelgice,
Sarıajır Sajra kəz aspas" ...
Sajra turdu çaloorup
Osmonduna syjənur,
Owodon çyldyz çyməndajt
Syjuuge wolup kywəlyk,
Sajranь syjur ajmalap,
Məndajənan ыladь,
Çanьp turdu çanьnda,
Osmondun Sajra сырадь,
Ajьpьp aьs kete aьwaj,
Aьsьrajt çaştьn ьnadь.

Qajra, qajra əvüşty,
Kəzdeyənə çaş aьp.
„Qoş wəl“ dep Osmon çol tartьtь,
Munajьp Sajra çəz qalьp.
Tizəsinen qar çirəp,
Tyn menen Osmon çənədy.
Şamalduu səpər wəlso da
Çarqьrajt çaştьn tilegi:
„Atawьz asьl Lenindin,
Dal əzünə warajьn,
Stepandan waruunup —
Çajьn surap alajьn“
Dep ojlonup çaş Osmon
Stepanqa wuruldu.
Komsomolqo kirgizip
Kəzyp aсqan murunqu...
Kelse çatat pasjolka,
Tyn qojnuna wərilip,
Mostojup qarajt tam yjləp,
Bir syjləge erinip.
Ala-Too arpaq kərynet
Alda qajdan kerilip.
Bir qana yjden çylydarp,

Kyjgən сырақ көryndy,
„Stepan oqşojt“ dep Osmon,
Kəteryp səkkən kənyldy,
Wet aьp wəşp oşonu,
Eşigine wərdь ele,
Stepan сыqьp kəryştь,
„Kim wəg“ dep dawьz saldь ele.
— „Sezün wəlso, tan atьn,
Anan ajьp wəwersin
Wəşьna kelgen iş wəlso,
Menden çardam kəryrsyn.
Çyluu çatьp uqtar al“
Dep Stepan Osmondun
Qoltuqunap aьqanь,
Çajdarь çyluu çyz menen
Osmondun qolun qarwadь.
Aьp kirip yjunə,
Təşəky salьp çətqьrdь.
Çarçap kelgen wəlanьn
Bir kənylyn şat qyldь.

IV

Çer сыmьrap, kək сыqьp
Wəqtar tyrkyn gyl aсьtь.
Çarqьraçan suluu çaz
Çer dyjnəge nur saсьtь...
Kək şiberi kəjkəlyp
Toonun kəky aсьldь,
Kək qarçьqda ajlanьp
Zoonun kəky aсьldь.

Toodon aсqan qəşqa suu,
Çan wьtkəndyn ьnadь,
Kelgen çazda erkəler,
Çaş ojnosjon uwadь.

Ақымъ тоонун даријадая,
Көркы тоонун гылындөј,
Кереге çайса çанъ ајы
Kimder turat syjynвөј.

Темірдеј кедөј вөк вөлүр,
Ақ вөлоттој қурç вөлүр,
Қызы туу қолдо вуралыр,
Тоо ваатыр топтолур.
Болшевиктик вайрақтын,
Тирелишп туындө,
Танда сьққан солпондој
Нурланьсқан кунундө;
Қамандар қайрап азуусун,
Бөрылер тишин арасайыр,
Қарсьқай çолун аңдысты.
Баş кесуугө — қан сасыр...

Көзгө саяса көрынгыс
Тын тунçурар çатқанда,
Тоодоқу ајы мемиреп
Татты ујқуқа батқанда,
Бақыс вайдын ујундө
Былбылдөп узақ çандь шам
Не шумдуқтун вөлорун,
Sezвегендеј bir da çан ..

Аттарын минир ојнотур
Ас вөрыдөј çойлошур,
Адырдан сьқыр бир тову
Ајыққа келди вөлçошур
Сьрақты кыјғөн былбылдөп
Cettegi yјгө келишти,
Çаққайыр турған вай менен
Қусақташыр көрысты.
Bularдын алып келгені,
Қурçун-қурçун оқ дағы,

Англија мыльды,
Қолдорна алқаны.
„Сағатъыз вөлсун“ — деп,
Şимиршти арақтан
Қазь — қарта аралаş,
Et суқунур тавақтан.
Қоноқтун сьјлар Вақтыс вай
Төрдө оlturat вайвьрап
Вай çөкөры Çамантај,
Вайды қарайт çалдырап,
Ордунан Вақтыс қозғолур,
... „Uққун вөлам Çамантај
Өз көнылн ақ вөлсо
Ar увақ менін көнылым çай.
Қан icсек бирге icштик,
Baş кессек бирге кесштик,
Mal — çанъыз аралаş,
Қасап сьјдан кетиштик.
Kыткөным сьқыр ордунан,
Көнылым толуқ турамьн
Көп çигитти еercитip
Тоодо сьқар увақтым,
Meni вайсьн degendin;
Төвөсын қандар ојомун,
Stepan менен Osmondu
Қојдој муздар сојомун.
Qаруу вөгер Bejli¹ var,
Қызы қанға тојомун,
Өзүң менен виригip
Eldin eesi вөломун,
Sovettin кelse кişisi,
Тоодо қавар вөресин.
Bolşevikmin degendin,
Talqalajьн denesin.

¹ Bejli — Англијанын полковниги. Саяқатқа келимиş вөлүр
Орто Азиядағы басмасыларға қурап берip, ујуштуған.

„Men kedejmin“ degendin,
Таанытамън енесин,
Bizder çөнөр ketkende
Туqqa барqын Çамантај
Ајыды көздөј сууну бир
Qаққыр қалсын өзөн — сая,
Kыркырген çинди суу,
Ајыды seldej қартасын
Qороо çайдын ваарысын,
Антарытыр таştасын...
Biz çөнөјvуз too çаққа,
Çамантај vol salamat.
Bala-сақа алтын mylk,
Bir өзүндө аманат“...
Der ајтqанда Бақтыз вай,
Çамантај turdu ijilip,
„Qoidosun der bir qudaj“
Şыjралаqtар syjynyp;
Elendeşip qojondoј
Qарақсылар attанды,
Asqаны көздөј çөнөştü.
Aralaj саар таştарды.

Bozodoј volup көvгүр,
Tylkydөј volup өnyлүр
Çамантај туqqa çөнөdy,
Epen-epen teminip.

Ketmen, cotun vajlanyp,
Suu vaşына kelgende,
Qucaq çetkis taştарды,
Qulatuuqtа kirgende —
Qарақсылың dalajы,
Qара asqadan vaşpaqtыр,
Talqыjqtан semiz Baқтыз вай
Tuuradan turdu көz salyp.

Oј çақты Baқтыз қараса,
Çerdin beti termelet,
Kөлөкө көсүр, çer сылыр
Tynөрген қалың el kelet.
Qалың eldin iri аиды
Qadimki Osmon er kelet.
Ala varсын byrkytteј
Ala-Toonu aјlanqtан.
Kөk volottoј сыңdalыp
Kөk çolvors Osmon şandandqtан,
Aşuu ашыр, таş vassa
Adam zaat таң қалqtан.

„Өзөн көсүр too сылыр,
Bizdi қартар ајqtанбы?
Izibizden vastығыр,
Qudaj urup salqtанбы?
Atajы bizdi қармоoqtо,
Asker kelip қалqtанбы?
Ketelik erte алыстар,
Bolşevik calqtың calqtанбы“
Dedi daqtы Baқтыз вай,
Алының оозун бурду emi,
Aldына тыşыр çol vaştар
Aq зоону көздөј çurdy emi,
Вай қарқаның билген сон
Volq-volq etip çyрөгy
Şarqtajыр ucup ketiptir
Çамантајдың үрөјy.

Aјыды көздөј aқты ele,
Suunun ceti çarqыrap,
Aјы çaqtан yn сыqса,
Çамантај қасты қалтыrap
brқыр минip атына,
Solbuј-solbuј қамсылар,
Toqto ele Baјым, toqto — der,
Çin tijgendeј ајqыrat...
Çin tijgendeј ајqыrat...

Атың сабар Ҷамантај,
Ҷетип барды Бақызға
Асқа тастан җол таар
Өтыр барды Бақызға.

Бақыз менен Ҷамаритай
Қошусуар алысты,
Үңкүрдегі соқулған
Васмацьага барысты...

Қалың ейдін айдына
Салдықта сьққан Осмон Ҷағ
Көзүне апын көгүнды,
Вайламаньн қойдој тағ.

Тағтардан аға секіріп,
Вайламаньн Ҷетті емі,
Белінен сьққан көк сууну,
Белсеніп Осмон кекті емі.

Қойдој болған тағтарды
Қонторуп Осмон айдь емі,
Вузүлүр аққан көр сууну
Вура вайлар салды емі.

Артнан Ҷетіп ел келсе,
Вурууға сууну дыркүрөп,
Қағға суу Ҷатат ордуна,
Өзөңдү қағыр күркүрөп.

„Рақмат Осмон уул деп,
Раазь волуп ел қайтты,
Ај нурунда қауқалар,
Меміреп ајыл тим Ҷатты.

Бақыз қақыр кеткен сон
Қуунар ајыл қағадь,
Күн нурунда еркелер
Дуулар ајыл қағадь.

Бір Ҷағьнда ақ соқу
Асман менен алызған,
Ҷағьл тоонун воогунан
Туллар вулақ қағьзған,
Бір Ҷағьнда дарија
Тоо-тоқойду қағыртқан.

Атың менен күмүстөј,
Вайлығь артқан Ҷер ушул
Алға менен берметтеј
Дандар артқан Ҷер ушул,
Күнгөј-тескеј күтырөп,
Малы Ҷатқан Ҷер ушул,
Вала Ҷолборс — Осмондој,
Уул тарқан ел ушул.

Ҷағ Сайрасьн сағьньр
Осмон келген волууцу,
Тьньдүүға ајылға
Қоғтон келген волууцу.

Қалың бирге ел менен
Ҷалың бирге ел менен,
Ҷағ комсомол Осмондун
Ҷандь бирге ел менен
Ајтылуу арстан өзы ушул,
Езelden elim еңсеген.

Түндөрдүн бир тынды,
Ајылды ақтар қағтады,
Тарсылар мытық атыла,
Қуладь тоонун тағтарь.

Qarъъnan basqan soq
Es kim qarъъ sarpadъ,
Çaş Osmondu ardaqtar
El çanъndaj saqtadъ.

Basmacъlar curqurap
Başp kirdi aъıldъ,
Oq çaadъgъr çamqъrdaj
Atъr kirdi aъıldъ.

Selde oronqon vaşъna
Qor vaşъsъ cal eken,
Kumyş qъıbc vajlanqan
Polkovnigi var eken.
Baştar kelgen aъılda
Başaqъ Başqъş vaj eken.

Qamcъsъ menen Başqъş vajı
Oq veyregyn tajanъr,
Aqъrajъr vaqъrat,
Eki çaqъn qarapъr:

„Baıdъ çojom degen kim?
Bekti sojom degen kim?
Taapъqъla kóz acъr
Movul turqan tereм kim?”

Qudaj syjgen saqъmda
Bejli tereм varъnda
Ajtqanъda sъj verem
Altъ qanat yj verem:
Çaqtaqan kim sovetti?
Altъ çyrgen daqъ kim,
Bolşeviktik veletti?

Qana, qarmap vergile
Duşmandardъ kim tavat
Qajda çyret qъztalaq
Osmon degen selsajaq?

Tađ atqъsa vaarъdar,
Bolşevikti tavъdar
Eger qatъr qojsonor
Suudaj aqat qarъdar.

Edşejgen kókseө caldarъm,
Saqalъd qъrqъr salamъn
Baqъrtъr turup saq tystө,
Balandъn vaarъn çaramъn.
Qatъndъqda qъzъndъ,
Qalъnsъz tartъr alamъn
Uşul menin ökyumъ
Uşul menin salamъm”...

Başqъş munu ajtqanda
Polkovnik Bejli cirenip,
Boj kersөtyp qaçajdı
Buttu sunup çiverip
Emi çutam degensip
Soldat menen basmacъ,
Samsъr turat tirelip.

Tunçuradъ qalъd el
Aъıldъ tyn basqandaj.
Kuny-tyny davъrlap
Mөndyr çaar çatqandaj,
Qъjan qartar, sel çyryp
Toodon tolqun aşqandaj.

Eldin aldъ çatqandan,
Tađ aqarъr syrgөncө,
Sъqъş qъzъl nur casъr,
Çerge çarъq tijgence,
Aqsaqaldar coqulup,
Olturuştu keneşip.
Daqъ keldi kyn sъqta,
Basmacъlar tireşip
Çer solqudap termelip

Coquluştu qalıñ el
Qaqajyşyr turuşat
Baqyş menen Bejliler
Toonu vuzur ketcydøj,
Tolqundap qalıñ el turat.
Tolqunduu eldin icinde,
Taş tylek Osmon er turat.

„İşengile qasamqa,
Çaqtoocu çoq sovetti
Таанывајыбыз тап тақыр
Osmon degen çigitti.“
Degen kezde qarılar,
Baqyş daqy baqyrdy:
„Tuşke sejin tappasan
Baaryndyñ alam vaşyrdy“
Dedi daqy Baqyş vaj
Bejli çaqty qarady
Başyn ijker çymyjat
„Qur“ degendej adaqy...
Aqsaqaldar keneşip
Tuştø qajra kelışti,
„Tavaıvadyq Osmondu“
Deşip çoor verişti.
Qarılar munu ajtqanda
Tuş çaqqa taraj vasqanda
Tørelør suurup qylycty
Ketøryşty asmanqa
„Qandaj şumduq volot“ dep,
Osmon turdu cocunup:
Qarılarqa ker ajttı
Elden murun ozunup:
„Ajlanajyn atalar
Ajtqan kepti uqunar
Eki kuny ajtradyñ
Erdik voldu mununar!
„Şimşilegen bul itter

Izdep çyryp tappasyn
Sajranı da øltyryp
Seøgyvyzdy caqpasyn.
Stepan adaj ajtqandaj,
Ølymgø el dep cıdajyn.
Elim aman volqula
Erdikke øzym cıdajyn
Qorduqtu çalqyz kerejyn
Qoluna tyşyp verejin,
Øngøner tiryu qalqyla
Øltyrse øzym ølejyn“.

Osmon mintip ajtqanda
Qarılar bjar çaşydy
„Qaqylajyn antre“ dep
Araşyna çaşyrdy.
Biri kelip Osmondu
Betten øpty qucaqtap
Toqtono alvaj kee virøø,
bjlar çatat vşaqtar,
Qaardanyr qarılar
Qajratynan çazvady,
Qalıñ el tolqur turqanda
Baqyş vaj søzyn vaştady:
„El emessin admaqşyn
Azqylyb çyresyn
Çaqtaqtan kim sovetti,
Ajtcı kimin vilesin?
Çyldyrdar çajnar cıqqanca,
Daqy mønet veremin
Aqja sejin tappasan,
Çanyñ qalat devegın,
Ucup tyşet uqun,
Talqalanat keregen,
Oıço volot kelinin
Beeni sojom çeleden...“
Baqyş myñdaj degende,

Qarɣlar turdu mudqanɣr
Qajra yjgə kirışti,
Qajrat menen qumsarɣr;
„Əisək daqɣ qarɣlar,
Aşjirdyy ələly,
Çan balavɣz Osmondu,
Qantip qarɣar bereli...”

Aqsa mejli çaqɣvɣz
Ketse mejli vaşvɣvɣz,
Duşman namɣs alvasɣn,
Tuu tyayndə turalɣ.
Kerek volso Osmonço
Çandɣ qurɣman çylalɣ,
Qarar turvəj çaldɣrɣr
Kək tal sojul çylalɣ,
Najza, soqmor əjvalta,
Aqsaj mɣlɣq çylalɣ.
Bөөdə çyrtɣn volçusa
Çoo vetine çyrtalɣ...”

Aqsaqaldar surdanɣr
Qandarɣ tartqan icine
„Balavɣzɣ bervejaviz
Basmacɣnɣn itine”.
Degen kezde qarɣlar
Yjgə kirdi Baqɣş vaj
Osmonço dep volçodu
Çaş çigitti əvajlav
Kyrşyldəgen Baqɣş vaj
Qyɣsɣn suurɣr qacɣrdɣ,
Qart şumqardəj qarɣlar,
Baatɣrsa qolun vatɣrdɣ.
Al adqɣsa çon çaqtan
At duvyrtu, can çyrtqan
Qyɣsɣn vulçar çylçyɣr
Stepan vaştar kelatqan

Qyɣsandəj çyzyɣl vaatɣrlar
Aqtardɣ kezdej oq atqan.

Mɣlɣvɣn əlɣr Baqɣşɣn
Qarɣlar eldi çaqɣrdɣ
Kək sojul menen çoo çarqan
Kəryşty Osmon vaatɣrdɣ,
Aqtardɣ kezdej oq volur,
Sajdɣn taşv atyldɣ.
Aş valta, najza, şylq etme,
Aq itterdi qacɣrdɣ.

Duşmandɣ quur əlɣsqa
Tɣnçyrtqqa əjyl verildi
Bulaqɣ unu çyrtarɣr
Asmandan çyldɣz kəryndy.

VI

Baştaqan vaatɣr Stepan,
Kedejler çaraq əlɣşqan
Aq tujçun quştaş çavɣttar
Aşvɣnvəj çooço varɣşqan.

Çyrtanaq çerge qoşboston,
Çyrt etip uşqu əlvastan,
Baqtɣsɣn qorçor elinin
Basmacɣ menen qarɣaşqan.

Stepan menen Osmondu
Ardaqtar eli syjyşkən.
Arstandəj volçon eki dos
Duşmandɣ çenip çyryşkən.

Bir kuny kelip əjyləta
Tɣnçyrtqqa turuştu
Adqɣsa volvoj birөөdən
Şaşylş qavar ker uqtu,
Tumandəj qərtar aq asker
Kelip qaldɣ dep uqtu.

Ақ бараң мылтық асыһыр,
Аттарға минди ғаһыһыр,
Қараңғы тундә сөнөштү
Қавыlandaj қасғыр.

Душmandың ваарь ғај екен,
Ісінде Вақығь вар екен,
Сет елдик вајлар ғеткірген,
Қуралдарға вај екен.

Қара таан кептеніп
Қолу келди душmandың,
Қара ғаматыр ғараңdandaj
Оқу келди душmandың.

Қурал болсо душmandыа,
Салбајт веде вулықты,
Тоғур кетіп оқтору
Бір мекітке кірішти.

Қалың душман сурұлдар,
Туғ ғарыһnan қартадь;
Дуалдарды көсурды
Рүлемјоттун атқань,
Осмон менен Степан
Қайратынан ғазвадь.

Қандь ғутур ғызарған
Көзу сууқ Вақығьтын,
Варақ итеј сарсајған
Өзу сууқ Вақығьтын.

Ғигіттерін ғумғадь
„Өрттөгын“ деп мекітті,
Боору менен ғыһығьр
Екі ғелдет кетішти.

Ғығас менен төғөлген
Вај дувалы вар еде,
Қырың тіјсе тутанар
Қууғар қалған сағь еде...

Қараңғыда сојлоғур
Ғыһыр келіп ғетішти,
Мәјды сасыр ғығасқа
Өртты қојур кетішти...

Қара тытын буралыр
Ғыдыз нурун ғазығды,
Қара ғалың ғалығттар
Суу ғыlandaj атыды...
Оқу тіјіп душmandың
Алы кетті Степан
Ајдај веті ғумсарыр
Қаны кетті Степан...

Васыр туруп ғурөгын
Қайрат менен нығтадь.
Ајтам деді бір деме
Булдuruғтар тили ғоғ,
Брдаям деді бір деме
Қадимкідей уны ғоғ...

Төғындегы znacok
Ғулур верди Степан,
Қалтыраған қол менен
Сунур верди Степан.

КІМ-ді тағьр төғынө
Ал дегенсіјт Степан,
Осмонна саламат —
Қал дегенсіјт Степан.
Ған қурбусун қуцағтар
Осмон ылар ғиверди,

Çaş tamcılar közynen
Bozdor ылар çiberdi:

...Қақылаһын Степан
El қаты усун çаралды,
Куусын тартқан қурбular
Internatsionalды...

Der айтқанда er Осмон
Çалын сықты, ун сықты,
Қызы өрттүн icinen
Қызуу şандуу күү сықты...

Tarsыдадан мытықтың
Үнү сықты алыстан,
Şандуу қызы аскердин
Şығу сықты алыстан!...

Bet бетinen ақ аскер
Тооға қарај қасығы,
Birdin усу қызылар
Mид душманға татығы...
Өрт icinen вошотту
Өз вааты Осмонун
Bir top қызы қыраандар
Qutқарғығы доторун.

Stepandy өдөгүр
Осмон ылар турду ele,
Ылаवासқа volovu
Bir majdanda қурву ele...

Өлмејынсе çүреkte
Сақталарды Степан,
Өзүм менен bir күүлүр
Şаттанарды Степан...

„Кенсе қығдыз eline
„Urmat қыдың Степан,
„Qas душманды талқалар
Turbas қыдың Степан“...

„Közүмdu асқан дүңөгө
„Сығар елең Степан,
Kөздөгөнүн қутқарғас
Qыраан елең Степан“.

Der қайдығыр dosuna
Осмон çағын аарсыдан,
Quur ketti тун менен
Qacқан çоонун артынан.

Dəlaj çыы majdanda
Осмон talvaj күреşti,
Ojloғону кең турмуş
Orundattы tilekti.

VII

Күн артынан ај келіп,
Ај артынан çы келіп,
Күске толған уаады
Gyldөр совет тырдыңур.

Lenin turup Moskvadan
Үн çиверген дүңөгө,
Adamzattын вақтына
Күн çиверген дүңөгө.

Milliondun таадығын
Cecip turdu Lenin,
Nur тигендеј кeltirdi
Emgekcinin tilegin...

Kөз çиверіп Осмонға
Kremiden қарады,

Cælde, toodo bolso da
Osmon işke çaradъ.

Volga vojlor Stalin
Talqaladъ duşmandъ,
Çығатuuqа қыытqа
Tooluq Qығатъzstandъ.

Donbass çaqta er Klim
Çoonun belin sьndьrdъ,
Taalaъ ysyn elinin
Çooqo saldъ qығatьndъ.

Ural çaqta Capajev
Bolot qыыс qajradъ,
Dneprde Şcors daqъ
Nemisterdi ajdadъ.

Çeti suuda Frunze
Arstandaj camьndъ,
Bьsь nurqа vөлөdu
bьqа vatqan aъldъ.

Başъ volur Osmonqо
Çooqо vardъ Frunze,
Basmacьнь oъrondop
Tooqо vardъ Frunze.

Dalaj majdan qығatьnda
Talqanъ çoq çaş Osmon,
Sajrasьna bir çolu
Barqanъ çoq çaş Osmon.

Baatъ volur majdanda
Elge qajttъ çaş Osmon
Kindik kesip, kir çuuqan
Çerge qajttъ çaş Osmon.

Çaş kezinde çoşulup,
Birge turup birge өskөн.
Çanъ menen çanъ bir,
Bar maqsatьm bir deşken:
Bir almanъ teң vөлup
Birge kylyp, bir çeşken.
Biri birin sьjlaşьp
Urmat menen kyn өtkөн,
Saparqа aлыс keterde
Qucaqtaşьp көryşkөн,
Qolunan qызы gyl берip
Qoş aъtьşьp өvüşkөн,
Syjgөн çarъ tyvөлuk
„Osmon kelet askerden“
Syjuncy surap Sajradan
Qarъ devej, çaş devej
Eli cьqtъ aldьnan.
Qalyд çurt tozur cьqьşьtъ
Aъldьn төmөн çaqьnan.

Osmon aлыс keterde
Bojunda qalqan Sajranьn,
„Ul төrөjgөr“ degen sөz
Ojunda qalqan Sajranьn.
Orundap kytкөн tilegi
Sajra erkek төrөgөн,
El coşulup çojuşqan,
Aньn atъ Telegөн.

Çaş vөpesyn keteryp,
Çanъ qalaaj syjnyр,
Syjngөndөн ererkep,
Birde ьjar, bir kylyр
Sajra cьqtъ aldьnan,
Osmonun tozur çygyрp.

Aradan bir top çyl ötyp,
El tilegen kyn çetip,
Çaqyrlыq çeke turmuştan
Kolhoz bolup ujuşqan,
Birge işter, bir çyryp
Bir tilekte boluşqan,
Körçylyk şajlar Osmondu
Tör aştа qылыр qоjuşqan.

Osmon çigit çajdarъ
Eldin vaarъ çaqтырат,
Osmon eldin ceceni
Syjlöse qol çартырат,
Qыz kezinen Osmondu
Sajra vilet çaqşылар...

Osmon çyryp askerden,
Alda nece qat vergen,
Tamaşalar Sajranъ
Tыnc çyrgyn dep eskergen.
Sajra kylyp qatqыгыр,
Aq qaqazqа qat qылыр,
„Unutrastan sözүndү,
Bek qылаqын dep özүndү,
Sыгъ tereд ыг çazыр,
Bir özynө çivergen,
„Qubattanъ qalam dep
Qat kelgende silerden“...

Анъ çaştар uquşup,
Br qылыşqan özyncө,
Osmon menen Sajranъn,
brdap çyret көzyncө.
— Bul Osmondun ыгъ dep
Bardыq çerge çajылаqan,
Erten menen qojular
brdap cыqat alydan.

Çaj ketip salqын kyz bolup,
Kөcyp tuşyp çajloodon
Qыştooloqta el qonup,
Çapsa ketmen ötrөгөн
Myjyz bolup çer toңup,
Quuraj vaşъ qылыjыp
Qoqtularqа qar tolup,
Şarqыraqan qaqşasuu
Mөltyrөгөн muz bolup,
Çeti kyny, çeti tyn
Qar kycөp çaar vaşыlavaj
Şamaldaqan voroondon
Kyndyn veti acыlavaj,
Yzөngyden qar cыqыp
At çyre alvaj çыqылыр,
Qарsalандuu çut bolup,
Kyrtkygө mal тыqылыр,
Cыdaj alvaj taj qulun
Tығысылар cыдыгыр,
Qoj qozular qajыqыp
Qala çazdar qыгылыр...

— Emi maldъ qantem dep
Tыncъ ketip çygyryp,
Cevelenip cыdavaј,
Osmon qatuu kyjynyp,
Munu çaştар vilişip,
Өzdөгyncө kirişip,
Coquluşun ötkeryp,
Toqtomuna cijişip,
Cыqaly dep çavыla
Çыluu kijim kijişip,
„Osmon vaştар çyrsyn“ dep
Çaqşы көryp syjyşyp
Eldin vaarыn caqыгыр,
Bolqula dep aşыqыp,
Kyрөk menen ketmendin

Birin qoşvoj alyşyr,
Meltiretir qar wasqan
Qajqy belge walyşyr,
Osmon tyşyr aldyna
Ajdyr menen çiretir,
Qartal qyja çol çasar,
Kyrek menen kyretyr,
Beldi aşyr etkence
Tyş çarýmь kyn etyr,
Burçalactar qar wasyr,
Boroon turat ыşqylyr,
„Qantesin“ dep Osmondu
Aşuu belde tyş qylyr,
Aqja çaştar qarawaj
Сьтырғаньр wel wajlar,
Ar bir çerden coqtultyr,
Qoşur alyr maldy ajdar,
Qyja çoldon cubatyr
Aldy waaryn qutqaryr.

Аль-қ-торуқ қойлорду,
Belyr alyr yjyne,
Bede menen çem werip
Sajra waqqan kunyge,
„Çiwек көjnөк kelet“ dejt
Eki qojdun çynyne.
Taj qulundu bir welyr,
Arpa werip asyrap,
Başqalardan biz kijin
Çyrwøjly dep at surar,
Birin qoşur wirine,
Meenet menen mal qurar,
Saratanda ter wasyr,
Yjmөk-yjmөk çөр çarqan,
„Çoqtorida tert tylyk
Malym çesin“ dep çarqan.

Mal waqylyr sarajda
Boroondoqon qyş ketip,
Çerdin wetin gyldetken
Çarqyraqan çaz çetip,
Kөktөmge el qonusqan,
Baidar uuzta tojuşqan,
El çajlooqo qamьlyr
Kөсө turqan woluşqan.

Başь mengy şyrçalan
Suular aqqan çyldadan,
Qyjalaj wasyr suu alyr
Qyş, kelinder ыrdactan,
Telegeji teptegiz
El çajlaqan çyrdactan.
Ajlanasy çar çajyt
Sonun çajloo kerilgen.
Asman asyq, aj çaryq
El ujquda werilgen,
Bozoy-selki duulaşyr
Altь waqan tewişken,
Çady çana taraşyr
Yjleryne kelişken.

It avalar, suu сьтыр
Arqy cetki çatyrdan,
Yn usuldu waqyraqan,
Turçula dep Osmondu
Şaşyr wirөө çaqyraqan,
Zoo çapьlyr, suu tyşur
Mьltьq udaa atьlactan,
Tьnc ujqusu wuzulur
Ajь! wolyr dyrwөлөн,
Elge wуlyk tyşyryp
Waqyş kelgen tyn menen.

Асуулар булуштур,
Үйдөн сыдыр сүлүнүр,
ҶооҶо қарғы беттегір,
Қызылараньр кектегір.
— Бадығь еми өлды — деп
АҶал менен тектегір,
Осмон астап қол қурап,
Кирди Ҷағтар атығыр,
Бадығь сықты айдан
Малды аждай қасығыр,
„Аман қалсақ екен“ деп,
Ақылнан Ҷағығыр,
Қарақайлуу белестен
Савар барат ағыдыр,
Комсомолдор аттаньр,
Мылтықтарьн асынқан,
Қуур кетип баратат
Туғыр алыр артынан
Артту-артту белестен,
„Ҷыдыламыз“ дестестен,
Аттың оозун суратыр
Савар кетип баратат,
Бадығь қолыңо тийсе — деп,
Савар кетип баратат,
Асууларь келгенөејм,
ӨҶарленур қалытыр,
Безелентіп қуаалар,
Артна туғыр алытыр...

Торқој сайрап сурлдап
Тад аҶарып сөгулур,
Аттар сарсар қалытыр
Қара терге сөмулур,
Сек араҶа туғ келди
Сақсыларға көрунур,
Ал аңдыса оқ Ҷаады
Мөндур болур төгулур,

Бекинуге Ҷај тарај
Ҷаны көзге көрунур,
Қасыр кетип баратат.
Туғ-туғ Ҷаққа бөлунур,
Қасқан менен қутулбај
Бастамылар сулады,
Төғ тајана бергенде
Бадығь аттан қулады.
Антамылыр алајыр
Көзу сыдыр санақтан,
Оозу менен мурдунан
Қара қоқул қан аққан,
Екі қаштың ортосун
Баатыр Осмон Ҷара атқан!

Ала салыр тьбылар,
Демин тартыр қорлдап,
Маңдайынан аққан қан
Туык болур Ҷоруйдап,
Бадығь қалды талаада,
Қојору Ҷоқ қорумдар,
Осмон кетти бастығыр
Ојлоқонун орундап!...

Сақсылар менен көгузыр,
Сыдыға қол берісір,
Болқон ішти ајтығыр,
Үлөгунө қайтығыр,
Ајылы қарај бет алыр
Туғты келген Ҷолуна,
Малың аждай баратыр
Мылтығың асыр Ҷонуна,
Осмон еми вилиптир
Оқ тийгенін қолуна.

Қарақай қартар қоқтусун,
Мөңгу басқан соқусун,

Kerme todon aşyňr,
Maldyň waagyn suwatyr,
At ojnotur, cer çazyr,
Ardymađyň suratyr,
Osmondor kelip aýlađa
Adamdyň waagyn qivantyr,
At matymda wajlanyr,
Olturuđu çajlanyr.

Sajra qylđan wal qymyz,
Syr ajaqqa qyjulur,
„Carcar, suusar keldi“ dep
Osmondorđo sunulur,
Boorsoq, qurut, eçigej,
Dastorqonđo yjylyr,
Qant sađylyr, maj salyr,
Kolhozcular syjynur,
Ickile dep es alyr,
Qazan asyr et salyr,
Manasyn aýtýr caldarý
Qomuzcular kyy calyr,
Qyz, kelinder ырdaşыр
Sozolontur yn salyr.
brdar, çыrtar qalyň el,
Angeme qylyr vul işti
Alysqa ketti atyr çel.

VIII

Aq mamasyn emizip,
Aq bezikke wolegen,
Alpeştegen Sajranyn
Tun walyş Tolegen,
Teregende atasý
Alyş ketip kergögen.
„Çigit wolyr qulunum
Boj çetkenin kersöm dep,

Atasyna tywelyk
Çoldoş qylyr wersetem“ dep.
Keler keter kyndy ojlor
Ecen wolyr konylyn,
Tursa çyrse uulunyn
Tiler uzun ömyryn,
Suuq tijir qalat dep
Qatyr alyr qojnuna,
Erkeletip keteryp
Mingizip alyr mojnuna,
„Arat çaman waqđan“ dep
Alwasyn dep ojuna,
Sylar-sýrар wewelör
Kir çuquzbaş wojuna,
Şajyr wolyr össyn dep
Qomuz weryp qoluna,

Mergen wolyr össyn dep
Çaa çasar attyňr,
Baatyr wolyr össyn dep
Er Manasty aýtýňr,
Erkeletip östurgөн
Syjgөн uulu Sajranyn,
bşыq menen suuđuna
Kujgөн uulu Sajranyn,
Teşy çajyq ken daly
Çigit wolyr alyrtýr.
Biler bilwes korynyp
Murut сыrtýr qalyrtýr,
Çaşy çetip çadydan
Çырмада wartyrýr.
Syjlogony kylgony,
Olturđany çurgony
Dal Osmondu tartýrtýr...

Çazy mandaj, qyr murun
Sonun çigit wolyptur.

Taştaý bolup tyjylup
Bulsuňdary toluptur,
Sы́ық мүнөз җайдары
Тоқтоо болуп өсуptyr,
Җайыңдығың қарасаң
Арасынан өтуptyr,
Boju esyr ten kelip
Atasына җetiptir!

Bar sabaqtan җақшы деп
Mektebinde мақталыр,
Direktordun aldында
Аты турат qattalыр,
Kөрсylyktyn җumuшum
Tartыnbastan atqарыр.

Sonun adam voluptur
Tөлөгөnyд keliшken,
„Seni tuuqtan enege
Barakelde“ degizgen.

Bir deme деп шыбар
Җомоқ атыр җel җyрөт,
Tuшyngөndөj бақ дарақ
Baшың иjip җyгyнет,
Атығылыр қаққа суу
Al da syjlejt kynqyrep,
Kөz ujalтыр nurdanыр
Asmandaqы kyn kylet.

Ucyr qonup voz torqoj
Bezelenip sajradaң,
Tyркyn-tyркyn yn menen.
Qajғыр qajra — qajradan.

Mojnun sozur Ala Too
Qarap turat alystan,

Alda nege ererkep
Muzdaq җашың аqызdaң,
Alda qajdan til kelip
Сақыыqтайт саqызdaң,
Tөлөгөnder askerge
Baрығарың wilgenai?
җан җаныбар баққаса
Qubанысқа kirgenbi?!

Qartar malы җайыдаң
Tigi qalyң аjыldan,
Top-top болуп at минip
Сықты җағтар җавылыр,
җасанышыр kelinder
җалы җooluq салыныр,
Qыздар qызы kijinip
җаны қалбај syjynyp,
Tuш-tuш җаqtan el kelip
Ysty-ystyne yjylup,
Zarыdatыр аjdatыр
Arabaqа olturup,
Qarыjalar keliшти
Icine gyl tolturup!

Eldin baary coqulup
Syjler җatqan andan көр,
Qajғыр certip qomuzun
Kyylep җatqan andan көр,
Eki-ekiden qoштошup
Bijler җatqan andan көр.

Qolqo tuunu көteryp
Alqa basqan baқтылуу,
El taalajың syrettөp
brqа җазdaң baқтылуу,
җазdaң ығың көр elge
brdap җatqan baқтылуу,

Qas duşmandy baqyntyр
Majdandaqan baqylyu.
Qurau, qurdaş, dos menen
Sajrandaqan baqylyu.

Quu talaada көгөrtүр
Baq өstүргөн баqыlyu,
Baq çemişin qorotрој
Taқ өstүргөн баqыlyu.

Asqa taşqa çoi salыр
Kesip өtkөн баqыlyu,
Ajdyң көлге сөkrөstөн
Kecip өtkөн баqыlyu.

Өz balasyn өlkө ycyң
Çibergender баqыlyu,
Ata çurtun qorqoocqo
Yjрөngөnder баqыlyu.

Qubanyşыр qalyң el
Şat, kylkyge malыңdы,
Tөлөгөndy urmattар
Tattuu kyylөр çalyңdы,
Semiz qojlor sojulur
Qazandar et çalyңdы.

Çalyңraqы qajyңdyң
Çelge erkelep şoodurajt,
Kylkylyery too çarqan
Elge erkelep şoodurajt.

Kyn nuruna çaqyлыр,
Sarqajqansыjt çalyңraq,
Ucқан quştun artыnan
Çalbarqansыjt çalyңraq.

Con соquqа çaşылыр
Kyn, көгynсөј batqanda,
Alym sabaq ajтыşыр
Balдар ыrdар çatqanda.

Tigil çaqтан bir kişi
Qatuu qabar uqqansыjt,
Atы terge tyşyptyр
Alyс çerden сыqqansыjt.

Etekeri çajылыр
Şaşыр kelet al kişi,
Aды-adyр toolordon
Aşыр kelet al kişi.

Daqы kyylер çalyңыр
br төgyldy ыrcыdan,
Sajra taаныр qubandy
„Osmon kelet çylyqdan“.

Eldin vaary çavыla
Amandaşты Osmonqo,
Kempir, devej çal devej
Salamdaşты Osmonqo.

Atakesin көteryp
Attan alды Tөлөгөн,
Alqымыnan erkelep
Çyttар alды Tөлөгөн.

Qubandandan nurdanыр
Osmon tolqur çaşыqan,
Osmon menen Sajranың
Syjynusy taşыqan,
Çанындаqы Sajrasы
Syjgen çarы çaşыnan.

Өсүгүсүр çалындь
Qatarlaşыр turuştu,
Aldь çaqta toqojdon
Uqmuş davьş uqıuştu.

Qытыр-қытыр kelemiş
Kemirgendej uqulat,
Qartan cuurup qara qum
Tegylgendej uqulat,

Birөө айтты: toqojdo
Qыrdoolduп vasqanь,
Birөө айтты: çalyndan
Qojon cocup qacqanь.

Aldь çaqta toqojdu
Kер qaraqjan Tөлөгөн,
Cөptө çojquп iz çatat
Şek sanaqjan Tөлөгөн.

Өzy çalqыз toqojdu
Araladь Tөлөгөн,
Aj asmandan çarqыrap
Çerdi nurqa wөлөгөн.

Eski arьqtып icinde
Qojdoj wolqon taş çatat,
„Taş eken деп oјloso“
Qыjмыldaqjan waş çatat.

„Turqun өjдө“ degende
Altьndь al — kişi,
Qoldo şamşar çaltьrap
Altьmьşta cal kişi.

Buі Çamantaj ekenin
Taanьj qaldь Tөлөгөн,

Şamşar menen saјarda
Qoldon aldь Tөлөгөн.

Үнүн uqур balanьп
Osmon keldi çygyrup,
Qalьradь Çamantaj
Qara çandan tyny ur,
Tөлөгөndy maqtadь
Eldin waarь syjynur.

Baş warmьqып oјnotur
Bezelentip qomuzun,
Tyrkyn-tyrkyn kyy çalьp
Sozolonur dovuşun,
brсь menen qomuzcu
Baarь birge doşulur,
Sөz syjleşyp cecender
Bir-birinen ozunur,
„Con qazattь ker qыьp
Caldar айтьp Manasьп,
Taң aqarьp atarda
Armijaqja uzatьp
Er Tөлөгөн balasьп...
Vokzaldь qaraj qalyп el
Çygyр qaldь çavььp,
Dyngyretyp çer wetin
Muzьkalar çalььp,
Kuçyrmөndyy şaң menen
Qыştaq ici çanььp,
Saјra ьjlar wurqurap
Tөлөгөngө çalььp,
„Aјlanajьп qulunum
Sөzyn uqur aradьп,
Cekke waarь el qorqor
Aq sytymdy aqtaqьп!“
Munu айтьp qoştoşur
Өpty eki wetinen,

Çooptuu redaktor Osmanov A.
Texredaktor N. A. Gajfullin.

Çooptuu | Mamakejev T.
korrektorlor | Qasymov Z.

Сыңарына çooptuu Aralbaşev A.

Teryyge 25 XI 38-ç. aarildi. Basuuğa
5/IV 39-ç. qo: qojuldu. Qaqqazdın
formaty 70 x 108. Bir vasma tıraqta
51200 tamıqa. Bardıq 3,9 v. t. Qır-
qızqlavlıt № B - 46. Qırqazmamans
№ 361. Narjad № 0184. Tirazı.

500 - 140

Qazan. Dzerainskiy 3 Tatpoligraf rZU
mekteai. 1939-ç.

Бааст 1 с. 40 т.

Муқабаст 30 т.

ПРОЦЕНД

Вагъ 1 с. 40 т.

Муқавваъ 30 т.

ПРОЦЕНКА